

Do Telče za malířkou velkých očí

Alena Scheinostová

Od poloviny června zve k ponoru do „velkých černých očí“ Krista, Madony i chudých Romů z okraje společnosti nová stálá expozice originální malířky Míly Doleželové v Univerzitním centru Masarykovy univerzity Telče.

Malířka velkých očí“ Bohumila („Míla“) Doleželová (1922–1993) prožila na Telčsku více než polovinu života, který završila v domku č. 27 v ústí hlavního telčského náměstí. Přála si, aby se její tvorba dostala po její smrti do dobrých rukou a byla souborně vystavena. Kromě pláten, která prodala do zahraničí nebo rozdala sousedům a známým, odkázala největší část prací svých i svého manžela, výtvarníka Jiřího Mareše České dominikánské provincii. A dominikáni nyní soubor takřka dvou stovek obrazů bezplatně zapůjčili telčskému Univerzitnímu centru. Stalo se tak v době, kdy si připomínáme malířčiny nedožitě 100. narozeniny (12. listopadu 1922) a 30 let od jejího úmrtí (30. prosince 1993).

V budově centra – někdejší jezuitské koleji naproti telčskému zámku – je pro expozici vyhrazeno celé druhé patro. Prostor je upravený do čtyř barevně odlišených místností včetně ústřední dlouhé chodby, provázející zároveň – díky informačním panelům a fotografiím – životním příběhem manželů Marešových s jeho početnými peripetiemi. Dominují mu výjevy z křesťanské mystiky. Míla Doleželová byla totiž věřící katolička a duchovní náměty v jejím díle od poloviny 60. let postupně převládly. Velkoformátová plátna divokých a sytých barev odrážejí inspiraci byzantskými ikonami a středověkou symbolikou i Gauginovými Tahitány nebo freskami mexických muralistů 20. století.

Kristus s romskou tvář

Pravidlem je, že i postavy Krista, Marie a svatých mají u Doleželové romské rysy, a někdy jsou dokonce s romskými typy zaměnitelné. „Trpící žena“ v průhledu proti vstupu může být právě tak bolestnou Madonou jako plačící romskou matkou. Romskou tvář má „Kristus před bičováním“ i Ježíš s Marií plačící nad svě-

Centrální žlutou chodbu lemují velkoformátová plátina s náboženskými náměty.

Snímky autorka

tem. Příznačně pouze Jidáš na výjevu smíření s Kristem má světlou pleť a modré oči.

Doleželová jako chudé dítě z rodiny alkoholika v rodném Prostějově vyrůstala mezi romskými dětmi, účastnila se prvních etnografických expedic do osad na východní Slovensko a romské kultury si velmi cenila, a to i navzdory devalvujícímu přístupu komunistické ideologie, která se snažila Romy všemi způsoby asimilovat. Malířka nacházela v ustavičném pokořování a strádání romského národa paralelu s utrpením Krista. „Ta moje práce je něco jako hledání pravdy. Přidám si kladu otázky a zároveň si nějak odpovídám na věci, o kterých nemám s kým mluvit,“ napsala kdysi jednomu ze svých přátel.

Svá nábožensky laděná díla v drtivě většině nemalovala pro sakrální prostory. Například obraz „Vzkříšení“ z 60. let byl ale určen

pro kapli na faře v Hustopečích a poté se po krátké zastávce v kostele ve Slavonicích dostal do kostela v Jemnici. Malba „Kristus přijímá spravedlivého na nebesa“ zase našla prostor v klášterní kapli dominikánů v Olomouci. Právě toto plátno z roku 1984 uzavírá období, kdy Doleželová malovala své charakteristické mnohametrové syté barevné obrazy. Rozloučila se jím se svým milovaným manželem, který 6. ledna 1984 zemřel, a poté se zcela stáhla do sebe.

Výstava zahrnuje také sál věnovaný výhradně vyobrazením romských obyčejů a typických situací, jako jsou dětské hry, rodinné výjevy, svatby, pohřby nebo oslavy. Informační panely i průvodcovský text podávají základní informace o českých a slovenských Romech a jejich osudu ve 20. století. Více se s tématem lze seznámit také na workshopech pro základ-

Portrét Míly Doleželové od Jiřího Mareše.

ní a střední školy, které Univerzitní centrum pořádá společně s Muzeem romské kultury. Workshopy propojí vlastní výtvarnou tvorbu s prohlídkou expozice a s poznáním romských zvyků a tradic a jsou přizpůsobené různým věkovým kategoriím. Je také možné volně využít výtvarnou dílnu v expozici a pod vedením proškoleného pracovníka si chvíli kreslit či malovat podle reprodukováných Míliných obrazů nebo si třeba vyrobít placku s jejím motivem.

Od 28. do 30. září pak Univerzitní centrum připravuje výtvarné sympozium pro talentované děti. Lektorkou bude romská výtvarnice a pedagožka Věra Chovancová Kotlárová, potřebné informace zájemci najdou na webu www.miladolezelova.eu.

Míla Doleželová. Univerzitní centrum MU Telče, otevřeno od 17. 6. 2023 út–ne 9–17 hodin

Svatováclavský festival s baletem v kostele

Ondřej Elbel

Tricátý ročník Svatojáclavského hudebního festivalu se ohlédne za tím nejlepším, co dosud na pomezí Moravy a Slezska přivezl.

Snažil jsem se retrospektivně ohlédnout nejen za nejpoblábnějšími, ale pro mě osobně i za opravdu zajímavými festivalovými momenty,“ láká ředitel festivalu Igor Františák na program, který vyzobává perly minulých ročníků. Od 5. do 28. září se koncerty rozeznají v sedmnácti kostelech. O úvod

se 5. září v ostravské katedrále Božského Spasitele postará Filharmonie Brno s Německým requiem Johannese Brahmsa. O pěvecké party se podělí Český filharmonický sbor Brno pod vedením Petra Fialy, který letos slaví 80. narozeniny. Právě tomuto sbornímu skladateli věnovali pořadatelé také závěrečný koncert 28. září. V ostravské katedrále ten den zazní Glagolská mše od Leoše Janáčka a Fialovo Stabat mater pro violu, smíšený sbor a orchestr.

Špičkoví hudebníci se objeví také v jiných městech. Houslista Josef Špaček vystoupí v sobotu 9. září v Orlové (Evangelický kostel), Collegium 1704 s dirigentem Václavem Luksem se představí v neděli 17. září v Místku

a francouzský violoncellista Christophe Coin zahraje hned na dvou místech (v pátek 22. září v Hlučíně a o den později ve Staré Bělé u Ostravy). V Kopřivnici pak v neděli 23. září zazpívá schola Gregoriana Pragensis pod vedením Davida Ebena.

Dojde ale i na méně obvyklá spojení. V sobotu 16. září v ostravském kostele sv. Václava spojí síly Zemlinského kvarteta s Pražským komorním baletem. Společně navcivili kvartet Bedřicha Smetany „Z mého života“ a také první řadu „Po zarostlém chodníčku“ Leoše Janáčka a jeho smyčcový kvartet „Listy důvěrné“. Schopnost spolupracovat napříč žánry prokáže koncert v evangelickém Kristově

kostele v Moravské Ostravě ve středu 20. září, kde vystoupí zpěvák Dan Bárta, jazzové Robert Balzar Trio a Filharmonie Brno. V Opavě u sv. Václava bude ve středu 27. září k vidění barokní opera Acis a Galatea od Georga Friedricha Händela, na které se bude podílet také loutkářský soubor Buchty a loutky.

30. ročník festivalu zve posluchače také do Dolního Benešova a Ludgeovic na Hlučínsku, Bystřice na Třecku, Albrechtic v Českého Těšína a do zámecké kaple v Nové Horece v Studénce. Více informací o prodeji vstupenek a programu je na webu www.shf.cz. V říjnu, listopadu a prosinci pak na Svatojáclavský hudební festival naváže cyklus Hudební výlety.

Církev v době okleštěné demokracie

KNIŽNÍ TIP
Karla Pučelíka

Nepřiliš zpracované období dějin církve nově mapuje zdarilá studie Michala Pehra *Katolická církev v Československu 1945–1948*.

Respektovaný odborník na moderní dějiny církve Michal Pehr si tentokrát vybral poměrně krátké, tříleté období, které je však o to více nabitě klíčovými dějinnými událostmi. Volba je to dobrá, protože nejde o příliš probádané téma z pohledu jak politických, tak církevních dějin. Většina studií končí rokem 1945, nebo naopak začíná až v době únorového převratu v roce 1948.

Když se podíváme na bouřlivé diskuse o tom, jak se učí – a budou učít – naše moderní dějiny, není příliš překvapivé, že si česká

společnost s událostmi bezprostředně po konci druhé světové války neví příliš rady. Pokud se zdráháme analyzovat vcelku jednoznačné čtyřicetileté komunistické vlády, co pak s tříletým intervalem, který dodnes působí tak roztržitě? Byla to demokracie, nebo jen pozvolný přechod k diktatuře? Přinejmenším byla tehdejší demokracie okleštěná, ale karty ještě nebyly definitivně rozdány.

Podobný zmatek a rozpory zažívali občané, politici (doporučují skvělé paměti nedoceněného Ladislava Feierabenda) i organizace. Církev nebyla jiná, také hledala místo v nové společnosti, která nebyla tatáž jako v mírových časech před válkou. Do poválečné doby vstupovala s vysokým morálním kreditem, stále představovala společensky velmi vlivnou instituci, měla svá kvalitní média a věřící mezi obyvatelstvem stále převažovali. Jak si ale uvědomovali i církevní představitelé, řada z nich byli pouze „matrikoví“ křesťané, na které se nedalo moc spoléhat.

Poválečná doba byla také časem naděje, nového budování a nadšení. Do popředí se dostávaly levicové ideje a jejich vyznavači doufali, že by s nimi církev mohla sdílet důraz na sociální témata. Nedá se tedy říci, že by církev stála v tomto ohledu mimo: Michal Pehr připomíná například, že pražský arcibiskup Josef Beran v roce 1947 podpořil „Gottwaldovu“ dvouletku. „Těžko se s odstupem času chápou tvrdé výroky (představitelů církve – pozn. red.) vůči sudetským Němcům, podpora znárodňování, podobně jako poválečná snaha státu likvidovat soukromé školství. Ani členové církve nezůstali vůči rostoucí nacionalizaci a socializaci celé společnosti za všech okolností imunní,“ uvádí autor. Ale ani to ve výsledku nevedlo k tomu, aby církev a komunisté našli společný model fungování, což se ukazovalo už před rokem 1948 – a ještě jasněji poté.

Pehr píše sice pro odborníky, ale velmi srozumitelně i pro širší veřejnost. Knihu přehledně rozdělil na tři části. První se věnuje církvi v protektorátu a výchozím podmínkám pro

sledované období, druhá přímo církevnímu a náboženskému životu po válce, třetí pak mapuje vztahy s Vatikánem. Při přípravě autor využil úctyhodné množství archivních pramenů. Je škoda, že se ještě nedostalo na nově zpřístupněné dokumenty z vatikánských archivů. V tom však musí každý, kdo se pokoušel o seriózní výzkum v koronavirových časech, s Pehrem soucítit. Třeba na ně dojde příště. Vlastně v to doufám, protože sledované období si svůj prostor zaslouží.

M. Pehr: Katolická církev v Československu 1945–1948 (CDK a ÚSTR 2023)

Autor je redaktor KT a historik.

